

Lugupeetud Signe Riisalo

Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees

Lugupeetud Riina Solman

Riigikogu sotsiaalkomisjoni aseesimees

Lugupeetud Karmen Joller

Sotsiaalminister

Koopia: Kadi-Liis Veiman

Eesti Vähitõrje Võrgustiku juht

5. november, 2025.a.

Teema: emakakaelavähi ning teiste HPV-st põhjustatud vähkkasvajate elimineerimise strateegia Eestis vajab tuge. Iga 26. haigestumine vähki on välditav.

Esitame onkoloogide, naistearstide ja infektsioonhaiguste erialaliitude ning vähipatsientide esindusorganisatsioonide ühisavalduse seoses inimese papilloomiviirusest (HPV) põhjustatud vähkkasvajate elimineerimise strateegia elluviimisega Eestis.

Eestis on iga 26. pahaloomuline kasvaja põhjustatud nakatumisest HPV-ga, kuigi seda saaks ära hoida. Kõige levinum HPV-st põhjustatud pahaloomuline kasvaja on emakakaelavähk. 2023. aastal haigestus Eestis 18,3 naist 100 000 naise kohta emakakaelavähki (Eesti Vähiregister), mis on enam kui kaks korda kõrgem haigestumuskordaja naise kohta võrreldes näiteks Soomega (NORDCAN 2025) ja kõrgem kui maailma keskmine emakaelavähi haigestumuskordaja ehk 14/100 000 naise kohta (Globocan 2025).

Lisaks emakakaelavähile on HPV-st põhjustatud mitmed teised vähkkasvajad, sh suuneelu vähkkasvaja, mille kasvav haiguskoormus mõjutab järjest enam nii naisi kui ka mehi, kuigi haigestumised on võimalik ära hoida läbi HPV vastu vaktsineerimise; emakakaelavähi puhul ka vähieelse seisundi avastamise sõeluuringu.

See on põhjus, miks HPV-ga seotud eriarstide- ja patsientide ühingutena pöördume Teie poole ESTCAN Eesti Vähitõrje Võrgustiku HPV-st põhjustatud vähkide elimineerimise strateegialoome Eesti tööühma toetuseks:

Kutsume üles seadma sarnaselt teiste Euroopa Liidu riikidega HPV-st tingitud vähkkasvajate elimineerimine Eestis strateegiliseks tervise poliitika sihiks:

- Teame, et tänaselt positsioonilt eeldab elimineerimise eesmärk sisulisi lahendusi, sh tõsta oluliselt HPV vastu vaktsineerimise ja emakakaelavähi sõeluuringu hõlmatust sihtrühmas. Luua võimalusi HPVvastase vaktsineerimise kättesaadavuseks laiematele sihtrühmadele ning riskirühmadele, mis toetaks hõlmatuse kasvu elanikkonnas ja vähendaks seega viiruse laia levikut (Eesti on WHO järgi kõrge HPV levikuga riik).
- Teeme ettepaneku kaaluda võimalust käsitleda HPVvähkide elimineerimise eesmärki ja tegevusi **Olulise Tähtsusega Riikliku Küsimusena Riigikogus**.
- Palume Teie tagasisidet ja võimalust kohtumiseks, et HPV elimineerimise vajadust ja võimalusi koostöös arutada ja leida lahendused, mis aitaksid luua rakendatavad sihid HPV vähkide elimineerimiseks Eestis.

Lugupidamisega,

Marju Kase

Anneli Elme

Jüri Teras

Juhatuse esimees

Juhatuse esimees

Juhatuse esimees

Eesti Kliiniliste Onkoloogide Selts

Eesti Onkoteraapia Ühing

Eesti Onkoloogide Selts

Piret Veerus

Mait Altmets

Aleksandra Šavrova

Juhatuse esimees

Juhatuse esimees

Juhatuse esimees

Eesti Naistearstide Selts

Eesti Infektsioonhaiguste Selts

Eesti Kolposkoopia Ühing

Maie Egipt

Tarmo Seliste

Juhatuse esimees

Juhatuse esimees

Eesti Vähiliit

Onkoloogika

Taustainfo:

Tervise Arengu Instituudi (TAI) andmetel diagnoositakse Eestis igal aastal ligikaudu 213 HPV-ga seotud vähijuhtu. HPV põhjustab samuti osa mitmetest teistest vähkidest, nagu näiteks suuneelu-, pära-, peenise-, tupe- ja häbemevähi juhtudest. TAI vähiraport⁴ toob esile märkimisväärse tõusu suuneeluvähi esinemissageduses viimastel aastakümnetel. Suuneeluvähi juhtude arv on alates 1998. aastast meeste seas pea kahekordistunud ja naiste seas neljakordistunud.

ESTCAN Eestis Vähitõrje Võrgustiku eestvedamisel on alustatud eelmise aasta septembrist HPVvähkide elimineerimise strateegialoomet, milles osaleb vabatahtlikuna üle viiekümne terviseeksperdi-, patsiendiorganisatsiooni esindaja ja ametniku.

Onkoloogia organisatsioonide eksperdid on aktiivselt osalenud elimineerimise strateegialoomes töörühma töös ning enam kui aastase protsessi tulemusena on valmimas tänast olukorda kaardistav ja võrgustiku ettepanekuid sisaldav strateegiadokument.

Dokumendist tähtsamgi on HPV vähkide elimineerimist toetavate ekspertide võrgustiku olemasolu ja ekspertide regulaarne panus. Kui tänu sõeluuringute juhtühma regulaarsele koordineerimisele ja järjepidevale tööle on paranenud sõeluuringute hõlmatus, siis HPV vastu vaksineerimist toetav laiapõhjaline erialaorganisatsioonide koostöö on kujunenud elimineerimisstrateegia loomise käigus. Onkoloogid, naistearstid ja infektsioonhaiguste arstid ning vähipatsientide esindajad võrgustiku liikmena on valmis toetama riiki elimineerimise eesmärgi saavutamisel.

Strateegialoomes käigus tehtud analüüs näitab, et HPV vähkide elimineerimise eesmärk eeldab oluliselt suuremat fookust HPV ennetusele. Hoolimata HPV ennetuse tõhususest paljudes riikides, pole inimesed Eestis kõrge levikuga viiruse eest piisavalt kaitstud.

Sellel on mitmeid põhjused. Kuid leiame, et HPV ennetus peaks olema positsioneeritud riiklikult olulise rahvatervise teemana, sest miinimumprogrammiga liikumine ei taga elimineerimise eesmärki. HPV ei ole kitsas nišiteema, vaid puudutab iga Eesti inimest, kuid see ei kajastu alati riigi valikutes ja otsustes (Eesti alustas vaksineerimist programmis 2018, pea 10 aastat hiljem enamikest riikidest sealhulgas Lätist; poisid lisati alles eelmise aasta sealhulgas kaks aastat hiljem kui Läti, pea viimasena Euroopas; *catch up* grupid on mitmetes riikides kuni 26- aastased naised ja mehed, ikka selleks, et vähki haigestumised ennetada ja vähivormina elimineerida). Teema vähene olulisus riigi jaoks peegeldub täna ka rahva suhtumises.

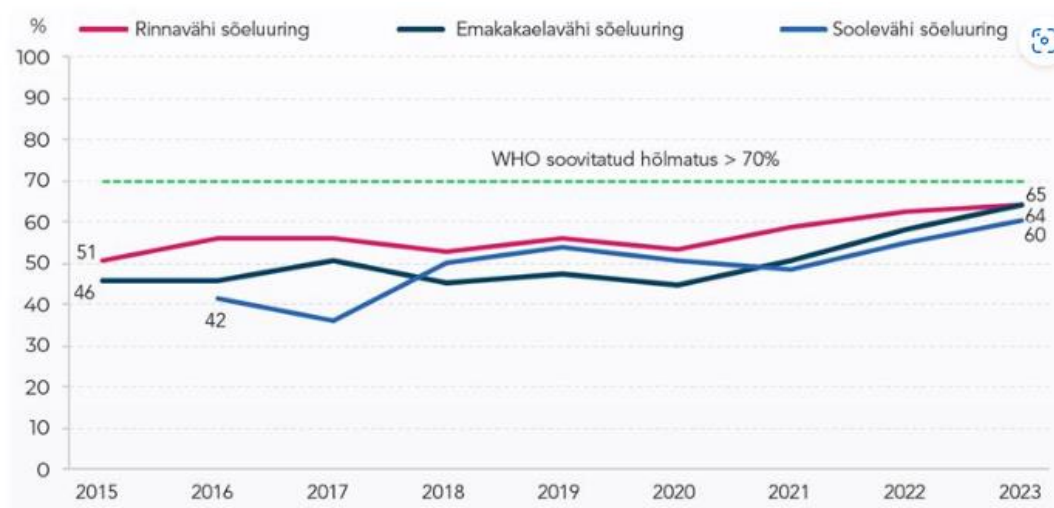
Toome välja, et viimastel aastatel on HPV ennetus saanud tervisepoliitika fookuseks enamikes riikides. Emakakaelavähi ja teiste HPV vähkide elimineerimine on eesmärgiks seatud Maailma Vähiorganisatsiooni¹ (UICC), Maailma Tervishoiuorganisatsiooni² (WHO) ja Euroopa Liidu³ poolt. Eesmärkide saavutamiseks on vaja nii konkreetseid tegevusi kui neid toetavat poliitilist ambitsiooni ning toetust tegeleda vähiennetusega.

Maailma Vähiorganisatsiooni (UICC) president ja Rootsi Vähiliidu juht Ulrika Årehed Kågström on öelnud⁶ : „Me oleme pühendunud, et visioon saaks teoks. Me teeme kõik mis on meie võimuses, et täita oma lubadust tänaste ja järgmiste põlvkondade ees, et emakakaelavähk saab elimineeritud.“

Rootsi ambitsiooniks on olla esimene riik maailmas, kus emakakaelavähk on elimineeritud, olles selle eesmärgistanud aastaks 2027¹. Rootsil on sihini jõudmiseks pikaajaline strateegia ja teema on prioriteet parlamendi tasemel¹³.

Iirimaa on seadnud sihi saavutada emakakaelavähi elimineerimine aastaks 2040^{8,9}. Iirimaa on seatud sihini jõudmiseks loodud laiapõhjalise võrgustiku poolt emakakaelavähi elimineerimise strateegia, mida koordineerib regulaarselt koos käiv töögrupp ning teema on positsioneeritud riiklikult olulise tähtsusega. Iirimaa tervishoiuminister avaldas riiklikule emakakaelavähi elimineerimise strateegiale toetust ning kuulutas samas välja Laura Brennani (noor iirlanna, kellest sai pärast emakakaelavähki haigestumist HPV ennetuse eestkõneleja nii Iirimaa kui ka WHO saadikuna üle maailma. Laura suri emakakaelavähki 26-aastaselt.) nimelise järel-vaktsineerimise programmi noortele täiskasvanutele, kes ei olnud õigeaegselt vaktsineeritud⁷.

Toome välja, et järjepideva töö tulemusel on saavutatud emakakaelavähi sõeluuringu hõlmatus järk-järguline kasv Eestis¹¹. Samas on vaja jätkuvalt palju tööd saavutamaks eesmärgiks seatud 70% hõlmatus.

Joonis 2. Vähi sõeluuringute osalusmäär 2015–2023. Allikas: vähi sõeluuringute register (TAI)

Tüdrukute HPV vastu vaktsineerimisega alustati Eestis 2018 (poisid 2024), mis on kümme aastat hiljem kui riikides, mis on tänaseks saavutavamas HPV vähkide elimineerimist lähitulevikus (näiteks Rootsi, Austraalia, jt) ning, kus on vaktsineeritusega hõlmatus elanikkonnast oluliselt kõrgem. Samuti on HPV vähkide elimineerimist prioriseerivate riikide programmides järelvaktsineerimine, kui algse programmis on noor jäänud vaktsineerimata, laiematele eagruppidele kuni 25 aastani k.a. (Eesti kuni 18 aastani k.a.). HPV vastu vaktsineerimise hõlmatus osas on vaja jätkuvalt palju tööd saavutamaks eesmärgiks seatud 90% hõlmatus 15. aastastel tüdrukutel. Terviseameti andmetel on kuni praeguseks HPV vastu kõigist 14-aastastest vaktsineeritud 53,3%¹⁰.

Viited

- (1) <https://www.uicc.org/what-we-do/thematic-areas/cervical-cancer-elimination>
- (2) <https://www.who.int/initiatives/cervical-cancer-elimination-initiative>

- (3) <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10128-2024-INIT/en/pdf>
- (4) <https://www.tai.ee/et/valjaanded/vahk-eestis-haigestumus-2022-elulemus-2018-2022-ja-hpv-ga-seotud-vahid-1998-2022>
- (5) <https://www.weforum.org/stories/2025/05/world-cervical-cancer-elimination-day/>
- (6) <https://www.uicc.org/news-and-updates/news/swedens-journey-eliminate-cervical-cancer>
- (7) <https://www.gov.ie/en/department-of-health/press-releases/minister-for-health-and-the-brennan-family-announce-the-laura-brennan-hpv-vaccine-catch-up-programme/>
- (8) <https://www.gov.ie/en/department-of-health/press-releases/minister-for-health-announces-ireland-is-on-target-to-eliminate-cervical-cancer-by-2040/>
- (9) <https://www.irishtimes.com/health/2023/11/17/minister-says-cervical-cancer-should-be-eliminated-from-ireland-by-2040/>
- (10) <https://www.terviseamet.ee/uudised/varske-statistika-laste-vaktsineerimisega-holmatuse-langus-eelmise-aastaga-peatus>
- (11) <https://tai.ee/et/uudised/vahi-soeluuring-elupaastev-teenus-mida-kasutatakse-liiga-vahe>
- (12) Riigikogu Sotsiaalkomisjoni protokoll 132, 16.september 2025.a.
<https://www.riigikogu.ee/riigikogu/komisjonid/sotsiaalkomisjon/paevakorrad-ja-protokollid/?startDate=16.09.2025&uuid=44584179-67a8-ce54-da37-569f1a480919>
- (13) Arroyo Mühr LS, Gini A, Yilmaz E, Hassan SS, Lagheden C, Hultin E, Garcia Serrano A, Ure AE, Andersson H, Merino R, Elfström KM, Baussano I, Dillner J. Concomitant human papillomavirus (HPV) vaccination and screening for elimination of HPV and cervical cancer. Nat Commun. 2024 May 1;15(1):3679. doi: 10.1038/s41467-024-47909-x.
- (14) Laura Brennan - Laura's Legacy: Inspiring Young Women to Get the HPV Vaccine - European Cancer Organisation.
<https://www.europeancancer.org/content/laura-brennan-laura-s-legacy-inspiring-young-women-to-get-the-hpv-vaccine.html>